

ZÁKAZ PONIŽUJÚCEHO ZAOBCHÁDZANIA – SEKUNDÁRNA VIKTIMIZÁCIA V DÔSLEDKU POSTUPU VŠEOBECNÝCH SÚDOV

1. Z čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd vyplýva pozitívny procedurálny záväzok štátu viesť efektívne vyšetrovanie trestných činov sexuálneho zneužívania. Vzhľadom na doterajšiu dĺžku trestného konania na všeobecných súdoch ústavný súd nepovažuje za potrebné trvať na tom, aby sťažovateľka pred poskytnutím ústavnoprávnej ochrany čakala na právoplatné skončenie trestného konania. Okolnosti dané prípustnosťou čl. 3 dohovoru a z neho vyplývajúceho pozitívneho záväzku vyžadujú minimálne rovnaké, ak nie prísnejšie nazeranie na procesnú požiadavku rýchlosti konania, ako je tradične chápaná v zmysle práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote.

2. Sťažovateľka bola negatívne dotknutá dĺžkou trestného konania, ako psychologicky zraniteľná osoba v dôsledku tvrdeného sexuálneho zneužívania bola ponechaná v stave neistoty príliš dlho. Hoci sa neskôr prijali opatrenia na minimalizovanie jej druhotnej viktimizácie, už samotná skutočnosť, že po takmer desiatich rokoch od podania trestného oznámenia sa musela opakovane dostaviť na súd a prednášať svoju verziu skutkov, svedčí o zarážajúcom nedostatku efektívnosti súdneho konania. Takýto postup súdov nielenže vystavuje obeť trestných činov proti ľudskej dôstojnosti sekundárnej viktimizácii, ale navyše znižuje (nielen ich) dôveru v súdny systém.

(Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky č. k. IV. ÚS 9/2021 zo 7. júna 2021)

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Libora Duľu a zo sudcov Ladislava Dudíša (sudca spravodajca) a Miroslava Duriša v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky **P. K.**, zastúpenej advokátskou kanceláriou RIBÁR & PARTNERS, s. r. o., Halenárska 18A, Trnava, IČO 53 191 030, v mene ktorej koná advokát a konateľ JUDr. Igor Ribár, proti postupu Okresného súdu Trnava v konaní vedenom pod sp. zn. 7 T 4/2009 a postupu Krajského súdu v Trnave v konaniach vedených pod sp. zn. 5 To 20/2012, sp. zn. 5 To 11/2013 a sp. zn. 5 To 18/2014 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Trnava v konaní vedenom pod sp. zn. 7 T 4/2009 **bolo porušené** základné právo sťažovateľky na zachovanie ľudskej dôstojnosti podľa čl. 19 ods. 1, základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a zákaz ponižujúceho zaobchádzania podľa čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

2. Postupom Krajského súdu v Trnave v konaní vedenom pod sp. zn. 5 To 18/2014 **bolo porušené** základné právo sťažovateľky na zachovanie ľudskej dôstojnosti podľa čl. 19 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a zákaz ponižujúceho zaobchádzania podľa čl. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

3. Okresnému súdu Trnava v konaní vedenom pod sp. zn. 7 T 4/2009 **prikazuje** konať bez zbytočných prietáhov.

4. Sťažovateľke **priznáva** finančné zadost'učinenie v sume **8 000 eur**, ktoré **sú** jej Okresný súd Tmava a Krajský súd v Tmave **povinné** vyplatiť spoločne a nerozdielne do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
5. Okresný súd Tmava a Krajský súd v Tmave **sú povinné** spoločne a nerozdielne nahradiť sťažovateľke trovy konania v sume **567,28 eur** a zaplatiť ich právnenému zástupcovi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
6. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a jej argumentácia

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenu ústavnému súdu 21. októbra 2020 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), základného práva na zachovanie ľudskej dôstojnosti podľa čl. 19 ods. 1 ústavy, základného práva na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 ústavy, základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, zákazu ponížujúceho zaobchádzania podľa čl. 3 dohovoru, práva na rešpektovanie súkromného života podľa čl. 8 ods. 1 dohovoru a práva na účinný prostriedok nápravy podľa čl. 13 dohovoru postupom všeobecných súdov označeným v záhlaví tohto nálezu. Sťažovateľka navrhuje priznať jej finančné zadost'učinenie vo výške 10 000 eur a nahradiť trovy konania.

2. Z ústavnej sťažnosti, jej príloh a pripojených spisov všeobecných súdov vyplýva, že sťažovateľka vystupuje v procesnom postavení poškodenej v trestnom konaní začatom na základe oznámenia jej matky z apríla 2008. Na obvineného M. M. bola 16. apríla 2009 podaná obžaloba na Okresnom súde Tmava (ďalej len „okresný súd“) pre zločin sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1, ods. 2 písm. a) zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov. Sťažovateľka chronologicky opisuje úkony okresného súdu, osobitne hlavné pojednávania. Okresný súd vyhlásil 4. novembra 2011 v poradí prvý rozsudok. Krajský súd v Tmave (ďalej len „krajský súd“) uznesením zo 17. mája 2012 zrušil rozsudok okresného súdu v celom rozsahu a vec mu vrátil, aby ju v potrebnom rozsahu znovu prejednal a rozhodol. Druhý rozsudok okresného súdu z 24. októbra 2012 bol zrušený uznesením krajského súdu zo 16. apríla 2013 a tretí rozsudok vyhlásený 9. októbra 2013 bol zrušený 24. júna 2014. Zmeny v obsadení súdu v rokoch 2015 a 2016 boli nasledované sériou hlavných pojednávaní, naposledy odročeným pojednávaním z 9. júna 2020.

3. Po právnej ani skutkovej stránke nemožno podľa sťažovateľky hodnotiť predmet konania ako skutkovo a právne zložitý, ide o bežnú súčasť rozhodovacej agendy všeobecných súdov. Tento typ konania je potrebné privilegovať z pohľadu rýchlosti konania z dôvodu významu pre sťažovateľku a mimoriadne citlivého zásahu do sféry osobných práv a slobôd spojeného s trestným konaním. Sťažovateľka opakovane súdu popísala svoj príbeh, jej výpoveď bola podložená svedkami a lekáorskými správami, z ktorých vyplýva dôvodné podozrenie, že bola nútená vykonať súlož ako 12-ročná. Znaleckým skúmaním sa potvrdilo sebapoškodzovanie ako jeden z príznakov syndrómu sexuálne zneužívaného dieťaťa, preto bolo úlohou súdov zefektívniť svoj postup, aby sťažovateľka nebola vystavovaná

neúmernej záťaži. Pripomínanie a oživovanie spomienok len zvyšuje jej traumu. Ukončenie trestného konania dáva obetiam zo psychologického hľadiska akýsi koniec za nejakým časovým obdobím života, na ktoré by najradšej zabudli. Sťažovateľka je presvedčená, že svojím správaním ani sčasti neprispela k vzniknutým priet'ahom, bola a je v konaní aktívna. Konanie pred okresným súdom a krajským súdom prebieha viac ako 11 rokov, počas ktorých došlo k zmenám zloženia senátu, procesným chybám a iným skutočnostiam spôsobujúcim organizačné komplikácie novému senátu. Sťažovateľka upriamila pozornosť na povinnosť súdu zabezpečiť svojou organizáciou zachovanie reálneho obsahu a zmyslu práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov aj v prípadoch vyjadrenia (ne)súhlasu obžalovaným so zmenou senátu.

4. Sťažovateľka argumentuje, že postupom súdov bola odignorovaná v trestnom konaní ako obeť sexuálneho násillia, ktorá bola v čase spáchania skutku maloletá. Štát teda nesplnil svoju povinnosť zabezpečiť účinnú ochranu obetí proti závažným trestným činom, u ktorých ide o základné hodnoty a prvky súkromného života. Upriamila pozornosť na požiadavku účinného trestnoprávneho mechanizmu na zabezpečenie adekvátnej ochrany v určitých situáciách týkajúcich sa fyzického a psychického násillia [rozsudky Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) Sandra Janković proti Chorvátsku, M. T. a S. T. proti Slovensku] a účinných opatrení trestnoprávnej povahy pre účinnú ochranu pred znásilnením a sexuálnym zneužívaním (rozhodnutie M. C. proti Bulharsku zo 4. 12. 2003, č. 39272/98). Trestné oznámenie bolo podané na účely ochrany sťažovateľky vo viere, že trestnoprávne mechanizmy štátu zabezpečia ochranu, účinnú, spravodlivú a rýchle prejednanie veci a náhradu škody. Výsledkom je neukončené trestné konanie a s tým spojené nerozhodnutie o nároku sťažovateľky v rámci adhézneho konania. Následkom postupu súdu je druhotná, opakovaná viktimizácia obeť a jej rodiny.

5. Sťažovateľka odkazuje na úpravu pozitívneho záväzku štátu vyplývajúceho z čl. 3 a čl. 8 dohovoru vyjadrenú v zákone č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o obetiach trestných činov“). Súdby by preto mali postupovať tak, aby ich činnosť nespôsobovala obeť a rodinným príslušníkom obeť druhotnú viktimizáciu, a mali by prijímať účinné opatrenia, ktoré majú zabrániť opakovanej viktimizácii. Svoj postup mali organizovať tak, aby bol naplnený zmysel tejto právnej úpravy, mali využiť inštitút náhradného sudcu, meniť poradie vykonávania dôkazov, minimalizovať účasť sťažovateľky a celkovo svoju činnosť organizovať tak, aby vec bola prejednaná čo najskôr. Pozitívny záväzok štátu prenesený na všeobecné súdy spočíva v zabezpečení efektívnej ochrany základných práv tejto kategórie poškodených trestnoprávnymi prostriedkami. Úlohou súdov bolo prejednať uplatnený nárok sťažovateľky na náhradu škody v adhéznom konaní a zabezpečiť minimálny vplyv trestného konania na jej psychiku. Sťažovateľka bola v čase spáchania skutku maloletá, počas konania u nej boli diagnosticky identifikované ťažkosti typické pre obeť sexuálneho násillia, bolo preto úlohou okresného súdu venovať pozornosť odborným záverom znaleckého posudku. Túto úlohu nezvládol podľa sťažovateľky ani krajský súd, ktorý v odvolacom konaní nápravu pochybení okresného súdu nezjednal, neprispel k urýchlenu rozhodnutiu vo veci a k minimalizovaniu opakovanej viktimizácie sťažovateľky v trestnom konaní. O prehĺbení traumatizácie z dôvodu neskončeného trestného konania bol súd informovaný v roku 2016, keď pre znovuprežívanie trestného konania sťažovateľka mala úzkostné vzťahy (pravdepodobne mala na mysli stavy, pozn.), ktoré ju ohrozovali v čase jej tehotenstva. Súdby tomu nevenovali žiadnu pozornosť.

6. Ústavná sťažnosť sťažovateľky bola uznesením ústavného súdu č. k. IV. ÚS 9/2021 z 19. januára 2021 prijatá na ďalšie konanie v celom rozsahu s výnimkou namietaného porušenia základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru postupom krajského súdu v konaniach vedených pod sp. zn. 5 To 20/2012, sp. zn. 5 To 11/2013 a sp. zn. 5 To 18/2014.

II.

Vyjadrenia okresného súdu, krajského súdu a replika sťažovateľky

II.1. Vyjadrenie okresného súdu:

7. Okresný súd vo vyjadrení k ústavnej sťažnosti doplnil viaceré skutočnosti týkajúce sa priebehu konania s dôrazom na dôvody odročenia pojednávania, na zmeny zákonného sudcu a ich dôvody, ako aj na vyjadrenia obžalovaného k zmenám zákonného sudcu. Uznan, že konanie trvá 11 rokov od podania obžaloby a nie je právoplatne skončené. Upriamil pozornosť na využívanie práv obžalovaného v trestnom konaní, ktoré nemožno pripisovať na ťarchu konajúceho súdu. Využitie inštitútu náhradného sudcu by vec neurýchlilo, pretože jednotliví sudcovia odchádzali do dôchodku alebo na súd vyššieho stupňa a súd menil poradie vykonávania dôkazov, snažil sa účasť sťažovateľky na hlavnom pojednávaní minimalizovať. Spomenul, že pojednávanie bolo opakovane odročované aj pre neúčasť sťažovateľky a na základe jej žiadostí (spolu takmer dva roky). Okresnému súdu podľa prehľadu sťažovateľky doplneného podpredsedom súdu nemožno pričítať ani nečinnosť, ani neefektívne konanie. K predĺženiu prejednávania veci prispelo aj vyhlásenie mimoriadnej situácie v marci 2020 a následného núdzového stavu v spojení so skutočnosťou, že viacerí svedkovia a obžalovaný žijú v zahraničí. Ústavnú sťažnosť považoval za nedôvodnú.

II.2. Vyjadrenie krajského súdu:

8. Krajský súd vo svojom vyjadrení opísal priebeh konania v čase, keď sa vec nachádzala na odvolacom súde. Konal plynulo, rozhodnutia vypracoval v lehotách, v súlade so zákonom. Sťažnosť na prietahy v konaní na odvolacom súde neregistroval. Nie je podľa neho zrejmé, ktorým konaním došlo k porušeniu základných práv sťažovateľky. Ústavnú sťažnosť navrhol zamietnuť.

II.3. Replika sťažovateľky:

9. Sťažovateľka vo svojej replike k vyjadreniu krajského súdu uviedla, že po odchode sudcu B. do dôchodku mohol súd vykonať potrebné dokazovanie a spis uzavrieť ešte v roku 2013. Právny zástupca sťažovateľky G. vtedy žiadal krajský súd o vykonanie dokazovania a nevracanie spisu okresnému súdu, keďže bolo pravdepodobné, že obžalovaný bude opätovne trvať na pojednávaniach odznovu, čím bude sťažovateľka ďalej traumatizovaná, oslabí to dôveru v právo a spravodlivosť.

10. V replike k vyjadreniu okresného súdu zdôraznila potrebu vnímať ju ako obeť sexuálneho násillia obzvlášť zraniteľnú, podliehajúcu ochrane pred druhotnou a opakovanou viktimizáciou. Súdny mali preto prijímať v tomto zmysle účinné opatrenia. Svoju účasť vždy riadne a včas ospravedlnila, na pojednávanie vo februári 2016 sa nedostavila pre práceneschopnosť a rizikové tehotenstvo. Vypovedať jej pre zlý psychický stav neodporučila ani psychologička, bola však donútená v novembri 2016 dostaviť sa na súd po pôrode. Psychický stav sa jej zhoršil, viackrát bola upomínaná na možnosť uloženia pokuty a predvedenia políciou v prípade

nedostavenia na pojednávanie. Pre pochybenie súdu pri predvolávaní sa nedostavila na pojednávanie v septembri 2017. Jej ďalšia účasť na pojednávaniach po zaznamenaní jej výsluchu na audiovizuálny nosič nemala byť vôbec vyžadovaná. Upozornila, že svedok M. P. sa ani raz na pojednávanie nedostavil, nedostal pokutu ani ho nepredviedla polícia. Spomenula aj skutočnosť, že sudca Kusý nezistil svoju zaujatosť v roku 2014, ale až v roku 2015.

III.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

11. Námietky sťažovateľky je možné rozdeliť do dvoch okruhov. V súvislosti s namietaným porušením práv podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru namieta zbytočné prietahy a neprimeranú dĺžku trestného konania v trvaní 11 rokov. Vo vzťahu k ostatným označeným právam namieta zásah do jej dôstojnosti, súkromného a rodinného života v dôsledku nereflektovania na pozitívny záväzok štátu poskytnúť účinnú ochranu obetiam sexuálneho násillia rýchlym vyšetrením, prejednaním veci a predídením ich opakovanej viktimizácii.

III.1. K porušeniu čl. 6 ods. 1 dohovoru a čl. 46 ods. 1 ústavy:

12. Uplatnenie nároku na náhradu škody poškodeným v rámci trestného konania je z hľadiska hmotného práva ekvivalentné začatiu konania podľa príslušných ustanovení Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“). Akonáhle si poškodený uplatní nárok na náhradu škody v trestnom konaní, tvorí táto okolnosť prekážku, aby si tú istú náhradu škody paralelne uplatnil aj na civilnom súde, a preto konanie a rozhodovanie o nároku poškodeného na náhradu škody v rámci trestného konania je potrebné považovať za „občianske právo“, ktoré spadá pod ochranu civilnej (netrestnej) časti čl. 6 ods. 1 dohovoru (m. m. I. ÚS 18/06).

13. Podmienkou aplikovateľnosti práva na prejednanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru na nároky na náhradu škody v trestnom konaní sa viackrát zaoberal ESLP, ktorý potvrdil jeho aplikovateľnosť (napr. rozsudok Javor a Javorová proti Slovensku, § 46 – § 48). V tom istom rozhodnutí sa zaoberal aj ustálením momentu, odkedy môže poškodený profitovať z uvedených záruk (tamtiež, § 48), ako aj spôsobom uplatnenia nároku na náhradu škody (tamtiež, § 66). Z judikatúry ESLP tiež vyplýva, že civilná časť čl. 6 dohovoru je v zásade aplikovateľná, pokiaľ sa poškodený k trestnému konaniu pripojil s cieľom získať náhradu škody, ktorá mu bola trestným činom spôsobená. Namietat porušenie práv vyplývajúcich z čl. 6 dohovoru nebude môcť ten poškodený, ktorý sa trestného konania zúčastňuje len s cieľom prispieť k odsúdeniu obvineného (Corbu proti Rumunsku, rozhodnutie z 31. 3. 2009, č. 27396/04, § 30 – § 33).

14. Skutočnosť, že v niektorých prípadoch sú trestné sudy oprávnené rozhodovať podľa povahy veci, či poškodená osoba má alebo nemá byť účastníkom konania, alebo že môžu osobu uplatňujúcu nárok na náhradu škody odkázať na civilný súd, keď nie sú dostatočné dôkazy na stanovenie takéhoto nároku, nemôže mať vplyv na tento stav. Kým nebude vydané takéto rozhodnutie, poškodené osoby uplatňujúce si nárok na náhradu škody v trestnom konaní majú nárok profitovať zo záruk čl. 6 ods. 1 dohovoru, pretože takéto konania sú rozhodujúce pre určenie ich „občianskych práv“ (rozhodnutie ESLP vo veci Krumpel a Krumpelová v. Slovensko z 5. 7. 2005, sťažnosť č. 56195/00, § 40).

15. Z doterajšej judikatúry ústavného súdu vyplýva, že medzi obsahom základného práva podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a obsahom práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru neexistuje zásadná odlišnosť (m. m. II. ÚS 71/97), a preto ich namietané porušenie možno preskúmať spoločne.

16. Je nesporné, že sťažovateľka si v trestnom konaní riadne uplatnila nárok na náhradu škody najprv v prípravnom konaní 23. marca 2009, čo zopakovala v konaní pred súdom 9. februára 2010. Zo zapožičaného súdneho spisu však ústavný súd zistil, že sťažovateľka v napadnutom konaní ešte pred podaním ústavnej sťažnosti upustila od uplatňovania nároku na náhradu škody, ktorá jej mala byť spôsobená trestným činom. Urobila o tom vyhlásenie pred súdom na hlavnom pojednávaní z 15. novembra 2016, ako je uvedené v zápisnici z tohto pojednávania a ako to potvrdzuje aj zvukový záznam z neho a dodatočný dopyt zákonnej sudkyne s upozornením na zmenu postoja sťažovateľky. Jej postavenie v trestnom konaní sa v dôsledku toho modifikovalo. Hoci sa ďalej zúčastňuje trestného konania s cieľom prispieť k odsúdeniu obvineného, zanechala svoju požiadavku na náhradu škody uplatnenú proti nemu v trestnom konaní. Na uvedenú skutočnosť nemala vplyv ani neskoršia zmena senátu (zákonného sudcu), s ktorou obvinený napokon súhlasil na hlavnom pojednávaní z 19. septembra 2017. Z dôvodu zmeny postoja sťažovateľky k uplatnenému nároku na náhradu škody v trestnom konaní je logicky nekonzistentné domáhať sa pred ústavným súdom ochrany práv, ktorých aplikovateľnosť je podmienená riadnym uplatnením nároku a ďalším zotrvaním na ňom aj v čase podania ústavnej sťažnosti.

17. Ústavná sťažnosť sťažovateľky smerujúca k vysloveniu porušenia práv podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru je tak neopodstatnená, pretože už v čase jej podania sa vzdala požiadavky na náhradu škody v trestnom konaní, a preto nemôže byť v tomto konaní beneficienkou ochrany vyplývajúcej z označených práv. Svojím postupom si síce otvorila cestu pre uplatnenie nároku pred civilným súdom, tým však nastala situácia, že k porušeniu označených práv v trestnom konaní už nemôže viac dochádzať. Nič na tom nemení ani nevydanie rozhodnutia o jej pôvodne uplatnenom nároku. Z okolností veci vyplýva, že vzdanie sa procesného práva (podať návrh na uloženie povinnosti obvinenému nahradiť škodu v odsudzujúcom rozsudku) sťažovateľkou bolo jednoznačné, slobodné a nebolo v rozpore s verejným poriadkom. Ústavný súd preto ústavnej sťažnosti v časti týchto označených práv sťažovateľky nevyhovел (výrok 6).

III.2. K porušeniu čl. 3 ods. 1, čl. 8 ods. 1 a čl. 13 dohovoru a k porušeniu čl. 19 ods. 1, 2 a čl. 48 ods. 2 ústavy:

18. Ústavný súd sa už v minulosti v niektorých prípadoch odklonil od štandardnej doktríny, podľa ktorej trestné konanie predstavuje vzťah medzi páchatelom a štátom a ústava negarantuje právo tretej osoby, aby iná osoba bola stíhaná a odsúdená. Treba zároveň povedať, že k dôslednému preskúmaniu výsledkov realizovanej trestnoprávnej ochrany pristúpil vo výnimočných prípadoch, vzťahujúcich sa na akty dotýkajúce sa telesnej a duševnej integrity jedinca a ďalších základných hodnôt a esenciálnych aspektov súkromného života (pozri napr. I. ÚS 72/04, III. ÚS 194/06), predovšetkým v prípadoch najzávažnejších trestných činov, ktoré sú svojou povahou spôsobilé zasiahnuť do práva na ľudskú dôstojnosť a do osobnostných práv jednotlivcov. Pokiaľ sú v hre základné hodnoty a aspekty súkromného života, musia zmluvné štáty využiť aj účinné trestnoprávne nástroje, a to nielen zakotvenie príslušných inštitútov a skutkových podstát v pozitívnom práve, ale tiež efektívne vyšetrovania a stíhanie v konkrétnej trestnej veci (M. C. proti Bulharsku, sťažnosť č. 39272/98).

19. K namietanému porušeniu čl. 19 ods. 1 ústavy ústavný súd v minulosti vyzdvihol pozitívny záväzok štátu zabezpečiť efektívne rešpektovanie ľudskej dôstojnosti a súkromia osoby implikujúci požiadavku účinnej trestnoprávnej ochrany, najmä v prípade aktov dotýkajúcich

sa telesnej a duševnej integrity jedinca a ďalších základných hodnôt a esenciálnych aspektov súkromného života (pozri napr. III. ÚS 194/06, III. ÚS 759/2017).

20. Článok 19 ods. 2 ústavy zaručuje základné právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života, pričom pod „neoprávneným zasahovaním“ je potrebné rozumieť také zasahovanie, ktoré nemá základ v zákonnej úprave, nesleduje legitímny cieľ, nedbá na podstatu a zmysel obmedzovaného základného práva a slobody alebo nie je nevyhnutným a primeraným opatrením na dosiahnutie legitímneho cieľa (podobne II. ÚS 55/98, I. ÚS 13/2000, III. ÚS 153/2016).

21. Zlyhanie štátu pri vyšetrowaní niektorých trestných činov môže výnimočne viesť aj k porušeniu práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa čl. 8 dohovoru. Pozitívny záväzok štátu viesť účinné vyšetrowanie sa vzťahuje len na veľmi závažné zásahy do samotnej podstaty práva na súkromný život zaručeného čl. 8 dohovoru. Takými sú predovšetkým vážne zásahy do fyzickej či psychickej integrity, ako sú napríklad prípady domáceho násillia (rozhodnutie vo veci M. T. a S. T. proti Slovensku z 29. 5. 2012, č. 59968/07, § 58 a § 64), sexuálneho násillia (pohlavné zneužívanie či znásillnenie, pozri napr. rozsudok vo veci X a Y proti Holandsku z 26. 3. 1985, č. 8978/80, § 27) či fyzického násillia proti skupinám vyžadujúcim špeciálnu ochranu, ako sú napr. deti (rozsudok vo veci Remetin proti Chorvátsku z 11. 12. 2012, č. 29525/10, § 91; podobne II. ÚS 182/2017, III. ÚS 173/2018, III. ÚS 71/2020).

22. V už spomínanom rozhodnutí M. C. proti Bulharsku (§ 148 – § 153) vymedzil ESLP zásady týkajúce sa záväzku štátu podľa čl. 3 dohovoru na vyšetrowenie prípadov „zlého zaobchádzania“, osobitne sexuálneho zneužívania spáchaného jednotlivcami. Deti a iné zraniteľné osoby špecificky spadajú pod účinnú ochranu proti zlému zaobchádzaniu. Vyšetrowanie by malo v zásade viesť k ustáleniu faktického stavu a k identifikácii a potrestaniu zodpovedných osôb. Nejde pritom o povinnosť dosiahnuť výsledok, ale využiť dostupné prostriedky. Pritom ESLP posudzoval okolnosti, ako sú čas, ktorý uplynul do začatia vyšetrowania, zdržanie pri identifikácii svedkov a ich vypočutí, obdobie prvotného vyšetrowania a neodôvodnené predlžovanie trestného konania vedúce k uplynutiu premlčacej doby.

23. Procedurálne požiadavky sa vzťahujú aj na súdnu fázu konania, ak vyšetrowanie viedlo k podaniu obžaloby na súde (W. proti Slovinsku, č. 24125/06, 23. 1. 2014, § 65). V takýchto prípadoch musí konanie ako celok vrátane súdnej fázy spĺňať požiadavky zákazu zlého zaobchádzania. Mechanizmy ochrany podľa vnútroštátneho práva musia bez ohľadu na konečný výsledok konania v praxi fungovať takým spôsobom, aby umožňovali preskúmanie merita konkrétneho prípadu v primeranom čase (Ebcin proti Turecku, č. 19506/05, 1. 2. 2011, § 40). Záväzok štátu podľa čl. 3 dohovoru nebude dodržaný, ak ochrana poskytovaná vnútroštátnym právom existuje len teoreticky. Predovšetkým musí účinne fungovať v praxi, čo si vyžaduje rýchle preskúmanie prípadu bez zbytočných prieťahov.

24. Nadmerná dĺžka vnútroštátneho súdneho konania môže predstavovať osobitnú okolnosť, ktorá sťažovateľov zbavuje povinnosti vyčerpať dostupné domáce prostriedky nápravy. Osobitne je to tak v prípadoch týkajúcich sa pokračujúceho stavu vážne zasahujúceho do súkromného života sťažovateľov (M. a M. proti Chorvátsku, č. 10161/13, 3. 9. 2015, § 174).

25. Podľa zistenia ústavného súdu napadnuté trestné konanie naďalej prebieha. Časové obdobie viac ako 11 rokov od podania obžaloby v čase podania ústavnej sťažnosti bolo prima facie dostatočné na to, aby všeobecné súdy trestné konanie doviedli k právoplatnému ukončeniu v merite veci. Vzhľadom na konkrétne okolnosti prípadu ústavný súd nepovažuje za potrebné trvať na tom, aby sťažovateľka pred poskytnutím ochrany z jeho strany čakala na konečný

výsledok trestného konania, teda na jeho právoplatné ukončenie. To by sťažovateľku mohlo vystaviť ďalšiemu (časovo ťažko predvídateľnému) predlžovaniu stavu namietaného porušovania pozitívneho záväzku podľa čl. 3 a 8 dohovoru, a preto ústavný súd v tomto prípade upustil od inak striktného uplatňovania princípu subsidiarity (m. m. II. ÚS 826/2016), aby umožnil priechod spravodlivosti a urýchlenie napadnutého konania. Podobný prístup uplatňuje aj ESLP (napr. rozsudok Šorgič proti Srbsku z 3. 11. 2011, č. 34973/06, § 55).

26. Ústavný súd citlivo vníma rozmer prejednávaneho prípadu, v ktorom sa súdy popri rozporných verziách výpovedí poškodenej a obvineného, pri existujúcom množstve a kvalite dôkazov musia vysporiadať so zákonnou úpravou umožňujúcou (pomerne veľkoryso, pozn.) obvinenému vykonávať procesné oprávnenia a na druhej strane s požiadavkou na spravodlivé súdne konanie v primeranej lehote pri rešpektovaní dôstojnosti osôb a ich ústavou zaručených základných práv a slobôd. Ústavný súd tu nepreskúmava súlad zákonnej úpravy s ústavou ani ústavnosť rozhodnutí všeobecných súdov, ale postup všeobecných súdov ako ich faktickú činnosť, ktorá je v širšom zmysle výsledkom aplikácie procesného predpisu na špecifické okolnosti prípadu. V konečnom dôsledku ústavný súd hodnotí následky preskúmaného postupu súdov na základné práva a slobody sťažovateľky. Pre vyslovenie záveru o porušení pozitívneho záväzku podľa čl. 3 a 8 dohovoru musia byť namietané nedostatky významné. Ústavný súd sa nezaobera chybami alebo opomenutiami vo vyšetrowaní, resp. v súdnom konaní, nemôže nahradzovať príslušné orgány vybavené právomocami na hodnotenie okolností prípadu. Nemôže pochopiteľne rozhodnúť ani o otázke zodpovednosti podozrivého páchatel'a za spáchanie trestného činu.

27. Ústavný súd zdôrazňuje, že utrpené „zlé zaobchádzanie“ musí dosahovať určitú minimálnu úroveň závažnosti, ak má spadať do vecného rozsahu čl. 3 dohovoru. Vyhodnotenie tohto minima je relatívne: závisí od všetkých okolností prípadu, ako sú napríklad povaha a kontext zaobchádzania, jeho trvanie, jeho fyzické a psychické následky a v niektorých prípadoch pohlavie, vek, zdravotný stav obete (pozri Price proti Spojenému kráľovstvu, č. 33394/96, § 24, ECHR 2001-VII).

28. Sťažovateľka tvrdí, že bola obeťou sexuálneho zneužívania, ktoré je jedným zo závažných trestných činov proti ľudskej dôstojnosti spôsobujúcim obetiam hlbokú traumu. V čase, keď mali byť spáchané skutky opísané v obžalobe, bola dieťaťom, mala 12 až 14 rokov. Je potrebné zohľadniť, že sťažovateľka s obvineným sú v rodinnom vzťahu, je jej bratrancom, skutky sa mali stať v domácnosti jej rodičov počas ich neprítomnosti. Prítomnosť istých následkov na zdraví a na psychickom stave sťažovateľky naznačujú už vykonané znalecké posudky (sebapoškodzovanie ako jeden z príznakov syndrómu sexuálneho zneužívania dieťaťa). Podľa posudku znalkyne MUDr. Bielikovej vypracovaného v prípravnom konaní (ktorý ústavný súd len cituje bez jeho procesného hodnotenia) bol intelekt sťažovateľky v pásme priemeru, jej psychická vyspelosť zodpovedala jej fyzickému veku, bola schopná správne vnímať udalosti vyšetrowaného skutku, jej reprodukcie boli skreslené vplyvom fabulácií v myslení a vplyvom snáh ukázať sa v lepšom svetle. Podľa vyšetrenia je reálny podklad, že popisovaný skutok zažila, v jej výpovediach boli znaky všeobecnej vierohodnosti, no chýbali znaky špecifickej vierohodnosti. V čase vyšetrenia na psychike sťažovateľky neboli zistené výrazné stopy prežitej udalosti. Svedkyňa N. s ktorou sťažovateľka absolvovala terapiu, reprodukovala sťažovateľkine tvrdenia o dlhodobom sexuálnom zneužívaní, priebežné zastrasovanie a fyzické prejavy s charakterom týrania.

29. V súhrne už uvedené okolnosti, osobitne povaha zaobchádzania, akému mala byť ako dieťa v citlivom období dospievania zo strany obvineného vystavená, ako aj dĺžka jeho trvania

a následky boli podľa názoru ústavného súdu spôsobilé vyvolať v nej pocity strachu, úzkosti, menejcennosti a podriadenosti, ktoré neboli zlučiteľné s rešpektovaním jej ľudskej dôstojnosti. Podľa názoru ústavného súdu sú sťažovateľkine podozrenia zo zlého zaobchádzania dostatočne obhájiteľné, dosahujú minimálny stupeň závažnosti, aby vec spadala do rozsahu ponížujúceho zaobchádzania daného čl. 3 dohovoru, a preto sa bude ústavný súd ďalej zaoberať otázkou, či všeobecné súdy zlyhali pri napĺňaní pozitívneho záväzku štátu vyplývajúceho z tohto článku. 30. V tejto súvislosti je potrebné zohľadniť sťažovateľkou označenú zákonnú úpravu, ktorou sa okrem iného posilnila ochrana poškodených trestnými činmi proti ľudskej dôstojnosti (nepoužitie ustanovení o konfrontácii s obvineným, spôsob vedenia výsluchu, obmedzená možnosť opakovania výsluchu, zavedenie a definícia pojmu obeť, pozn.). Zákon o obetiach trestných činov je však účinný až od 1. januára 2018. Ako ale z už citovaných rozhodnutí ESLP vyplýva, procedurálny záväzok vyplývajúci z čl. 3 dohovoru (pozitívny záväzok viesť efektívne vyšetrovanie trestných činov sexuálneho zneužívania) zaťažoval konajúce súdy aj pred jeho účinnosťou. Súdne konanie sa začalo v roku 2009, rok po podaní trestného oznámenia, keď trauma poškodenej mohla byť stále pociťovaná v takej intenzite ako bezprostredne po udalostiach. Plnoletosť nadobudla v roku 2011 a prinajmenšom do tohto času mala byť jej zraniteľnosť ako dieťaťa osobitným spôsobom zohľadňovaná pred súdmi. Súdy mali v zmysle medzinárodnoprávných záväzkov (Dohovor o právach dieťaťa) tiež zohľadňovať najlepší záujem dieťaťa. Nepochybne aj bezprostredne po dovŕšení plnoletosti nemohlo byť so sťažovateľkou zaobchádzané ako s obeťou „bežných“ trestných činov a špecifiká jej postavenia mali naďalej svoju váhu v trestnom konaní.

31. Pokiaľ ide o samotný priebeh napadnutého konania, ústavný súd vychádzal z prehľadu úkonov uvedeného sťažovateľkou, doplneného vyjadreniami okresného súdu a krajského súdu. Takto doplnený priebeh konania sa zhoduje s obsahom zapožičaných spisov, ktorého obsah je účastníkom dobre známy, preto ho na tomto mieste nie je potrebné detailne reprodukovat'.

32. Ak ani 13 rokov od podania trestného oznámenia a 12 rokov od podania obžaloby nedošlo k právoplatnému rozhodnutiu súdu o skutkoch týkajúcich sa sťažovateľky, nemôže to ústavný súd považovať za ústavne akceptovateľné a zlučiteľné s procesnou požiadavkou rýchlosti konania, ako je tradične chápaná v zmysle práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote. Okolnosti dané prípustnosťou čl. 3 dohovoru a z neho vyplývajúceho pozitívneho záväzku vyžadujú minimálne rovnaké, ak nie prísnejšie nazeranie. Ďalšie medzinárodnoprávne záväzky vyplývajúce z čl. 30 bodu 3 Dohovoru Rady Európy o ochrane detí proti sexuálnemu vykorisťovaniu a sexuálnemu zneužívaniu (Lanzarotský dohovor), ktoré Slovenská republika prevzala s účinnosťou od 1. júla 2016, ukladajú súdom povinnosť zaoberať sa vecou ako prioritnou a postupovať v trestnom konaní bez zbytočných priet'ahov.

33. Ústavný súd vzhľadom na priebeh napadnutého konania poznamenáva, že práve zmeny v osobe zákonného sudcu (predsedu senátu) najviac ovplyvnili predĺženie konania. Čiastočne k tomu prispel aj obvinený využitím procesného práva namietat' zmenu zloženia senátu. Zo štyroch prípadov zmeny senátu, ktoré sa v konaní vyskytli, obžalovaný dvakrát súhlasil so zmenou senátu (31. mája 2011 a 19. septembra 2017), preto námietka okresného súdu o obštrukciách obžalovaného nie je plne dôvodná. Ústavný súd na námietku okresného súdu dodáva, že nie je možné zlyhanie efektívneho stíhania sexuálneho zneužívania sťažovateľky ospravedlniť častými zmenami sudcov, ktorí sa zaoberali prípadom. Je zodpovednosťou štátu, aby svoj justičný systém zorganizoval takým spôsobom, aby súdom bolo umožnené postupovať v súlade s požiadavkami dohovoru.

34. V konaní súd vypočúval viacerých svedkov, z ktorých niektorí (rovnako ako obvinený) sa zdržiavali v zahraničí, a zmeny senátu vyvolali potrebu opakovane vykonať všetky dôkazy, čo sťažilo priebeh konania. Nešlo však o neprekonateľnú komplikáciu riadneho postupu súdov.

35. Námietke okresného súdu, že sťažovateľka prispela k doterajšej dĺžke konania, je potrebné prisvedčiť iba v tom rozsahu, že vo februári a marci 2016 zapríčinila výlučne ona, resp. jej splnomocnený zástupca neuskutočnenie pojednávania. To však nepredĺžilo konanie o dva roky, ako naznačuje okresný súd. Pojednávanie z júna 2016 bolo totiž odročené aj na základe ospravedlnenia obvineného a práve pre nečinnosť okresného súdu pri realizácii referátu z júla 2017 nedošlo k včasnému predvolaniu sťažovateľky na pojednávanie v septembri 2017. Pri opakovaných ospravedlneniach sťažovateľky ústavný súd nezistil zneužívanie procesných práv, ale konštatuje ich súvis s jej tehotenstvom.

36. Ústavný súd pri doterajšej celkovej dĺžke napadnutého konania so znepokojením vníma akékoľvek obdobia nečinnosti, ktoré síce sťažovateľka priamo neuvádza (namieta primárne celkovú dĺžku konania a neefektívnosť niektorých úkonov súdu), avšak bližší prehľad priebehu konania svedčí o ich existencii. Okresný súd opakovane nepostupoval efektívne, resp. bol nečinný. Už prvé hlavné pojednávanie nariadené na október 2009 bolo zrušené z dôvodu, ktorý okresný súd rozumne nevysvetlil (pravdepodobne pre nedodržanie lehoty na prípravu v dôsledku oneskoreného realizovania pokynu sudcu, pozn.). Následkom toho sa vo veci začalo pojednávať vo februári 2010, takmer 10 mesiacov od podania obžaloby. Po vrátení spisu po zrušení tretieho rozsudku bol okresný súd 4 mesiace úplne nečinný, neskôr po zmene senátu bol od júna 2015 nečinný 3 mesiace.

37. Aj opakované zrušenie rozsudkov okresného súdu spolu s dôvodmi, ktoré krajský súd k zrušeniu viedli (1. predčasnosť, nenáležité zistený skutkový stav, nepreskúmateľnosť, hodnotenie okolností bez opory v dôkazoch, 2. absolútna predčasnosť nosného záveru, chybnosť, nejasnosť, nevysporiadanie sa s významnými skutočnosťami, potreba opakovať a vykonať ďalšie dôkazy, 3. nezrozumiteľnosť, nepreskúmateľnosť, nevysporiadanie sa s rozpormi a obhajobou), je potvrdením opakovania rovnakých nedostatkov na strane okresného súdu, ktorého postup je možné považovať za nekoncentrovaný a neefektívny.

38. Neefektívny postup okresného súdu sa prejavil aj izolovaným vykonávaním procesných úkonov, ktoré mohol vykonať spoločne. Hlavné pojednávanie muselo byť opakovane odročované bez meritórneho prejednania, a to pre nesprávny postup súdu pri predvolávaní alebo pre nedostavenie sa predvolaných osôb. I keď okresný súd prijal niektoré opatrenia, konanie bolo aj tak výrazne predĺžené.

39. K námietke sťažovateľky o neskorom vyslovení zaujatosti sudcom Kusým ústavný súd uvádza, že nemôže tento postup rozumne považovať za chybu súdu, pretože v roku 2014, keď bola tomuto sudcovi vec prvýkrát pridelená, bol už v poradí tretí rozsudok vyhlásený a doručený stranám a spis sa mal len predložiť krajskému súdu. Sudca nemal dôvod v tomto štádiu konania oboznamovať sa so spisom v takom rozsahu, že by zistil, kto je svedkom vo veci (dôvodom jeho neskoršej námietky z mája 2015 bolo oznámenie, že sa poznal so starým otcom obžalovaného a sťažovateľky).

40. Pri posudzovaní postupu okresného súdu vzal ústavný súd do úvahy všeobecne známu skutočnosť, že mimoriadne opatrenia proti šíreniu ochorenia COVID-19 ovplyvnili aj riadnu činnosť všeobecných súdov v priebehu prevažnej časti roka 2020, ako aj začiatku roka 2021, avšak podstatná časť zistených nedostatkov v postupe súdov sa vyskytla v období predchádzajúcom tejto mimoriadnej situácii.

41. Hoci plynulosť konania ovplyvnili prekážky na strane súdu aj na strane sťažovateľky, odpoveď súdov v podobe konečného rozhodnutia na podozrenia zo zlého zaobchádzania uvedené v obžalobe si vyžadovala oveľa promptnejší postup. Rýchlejším a efektívnejším postupom súdov, ktorý vzhľadom na zistené nedostatky bolo možné od nich rozumne požadovať, by sa bolo predišlo doterajšej neprimeranej dĺžke konania, ktorá na poľutovanie ústavného súdu ešte nie je finálna.

42. Pokiaľ ide o postup krajského súdu, ústavný súd identifikoval námietku sťažovateľky, že pri poslednom konaní o odvolaní nedostatočne reflektoval na upozornenie o zmene zloženia senátu, na žiadosť o doplnenie dôkazu priamo krajským súdom a na možnosť opätovného nesúhlasu obvineného so zmenou zloženia senátu.

43. Podľa názoru ústavného súdu krajský súd pri preskúmaní v poradí tretieho rozsudku okresného súdu mal so zreteľom na okolnosti prípadu klásť väčší dôraz na zásadu efektívnosti a rýchlosti konania (v tom čase trvalo konanie spolu 4 roky a 10 mesiacov) a dôslednejšie sa mal zaoberať možnosťou konečného rozhodnutia rozsudkom. Zákonná úprava (§ 322 Trestného poriadku) mu umožňovala napraviť zistené nedostatky rozsudku okresného súdu a rozhodnúť inak ako zrušením a vrátením veci na ďalšie konanie. Z odôvodnenia v poradí tretieho zrušujúceho uznesenia krajského súdu nevyplýva, že by takýto postup bol vylúčený. Tým prispel krajský súd svojím postupom k ďalšiemu trvaniu trestného konania a podľa názoru ústavného súdu tým ponechal pozitívny záväzok len v teoretickej rovine bez praktického presahu do reality. V konaní vedenom pod sp. zn. 5 To 18/2014 preto krajský súd porušil čl. 3 dohovoru.

44. Sťažovateľka namietala aj sekundárnu viktimizáciu v dôsledku opakovania jej výsluchov. Ústavný súd súhlasí, že predlžovanie neistoty a ďalších negatívnych dôsledkov dlhotrvajúceho konania, osobitne nutnosť opakovane prežívať bolestivé udalosti ich opisovaním pred súdom v zнову sa začínajúcom dokazovaní jej mohli spôsobiť zbytočné utrpenie a frustráciu, ktorým by sa dalo predísť, ak by mechanizmy trestného práva na odstrašenie a potrestanie trestných činov sexuálneho zneužívania boli aplikované účinným a urýchleným spôsobom.

45. V tejto súvislosti ústavný súd rekapituluje konkrétne situácie, keď bola sťažovateľka osobne účastná v konaní pred súdom. Okresný súd ju vypočúval vo februári 2010, keď bola ešte neploletá, neskôr jej kládol otázky jej splnomocnený zástupca (apríl 2010), bola konfrontovaná s dvoma svedkami (máj 2011), s obvineným (jún 2011) a otázky jej kládla obhajkyňa obvineného, resp. predseda senátu (júl 2012). Na odročených pojednávaniach z marca a apríla 2015 sa k veci nevyjadrovala. Na pojednávaní v novembri 2016 sa necítila byť v stave vypovedať vzhľadom na obavy o ohrozenie dojčenia dieťaťa. Napokon sťažovateľka vypovedala v marci 2018. Prítomná bola aj na hlavnom pojednávaní 8. októbra 2020.

46. Ústavný súd poznamenáva, že hlavne v počiatočných štádiách súdneho konania mali súdy venovať zvýšenú pozornosť faktu, že sťažovateľka je maloletá. Individuálne mali posúdiť, akú traumu pre ňu predstavuje súdne konanie a či je jej výsluch pred súdom nevyhnutný. Okresný súd urobil opatrenie na zmiernenie možného zásahu do jej osobnej integrity, keď hneď na prvom hlavnom pojednávaní rozhodol o vylúčení verejnosti z účasti na pojednávaní.

47. V roku 2016, teda vyše osem rokov po podaní trestného oznámenia, už bolo u poškodenej možné počítať s vytvorením si určitého odstupu od udalostí, bola už ploletá a snažila sa vytesniť udalosti uvedené v obžalobe zo svojho života. Svedčia o tom aj jej vyjadrenia z pojednávania v novembri 2016, že „už chce mať pokoj“ a pod. Jej úzkostné stavy,

pre ktoré psychologička neodporúčala jej účasť na súdnych pojednávaniach v roku 2016, však v tom čase legitímne mohli byť ovplyvnené tehotenstvom a obavami o narodené dieťa. Hoci okresný súd sťažovateľku predvolal na pojednávanie v novembri 2016, poučil ju a snažil sa prístupit' k jej výsluchu, v konečnom dôsledku sa stotožnil s návrhom prokuratúry na odročenie pojednávania o 6 mesiacov. Aj sťažovateľka s tým vzhľadom na svoje obavy a vtedajšie rozpoloženie súhlasila. Z tohto postupu súdu vyplýva, že súd prejavil určitú snahu zohľadniť aktuálnu osobnú situáciu sťažovateľky a rešpektovať tým jej fyzickú a mentálnu integritu.

48. Ústavný súd považuje za nedostatok postupu okresného súdu na tomto pojednávaní, že sa dôslednejšie nezaoberal žiadosťou sťažovateľky, aby mohla vypovedať v neprítomnosti obžalovaného. Sťažovateľka pritom uviedla, že chce sama vypovedať o skutočnostiach, nielen odpovedať na otázky, a až po neumožnení vypovedať v neprítomnosti obžalovaného zmenila svoje stanovisko a bola ochotná odpovedať len na položené otázky. Súd ju prerušil, keď chcela odôvodniť svoju žiadosť, a pomerne rigorózne trval na nenaplnení zákonných dôvodov na takýto postup, jej konanie hodnotil ako neoprávnené odopretie výpovede. Na pojednávaní v marci 2018 však súd v novom zložení senátu pripustil vylúčenie prítomnosti obvineného počas jej výpovede, pričom relevantné ustanovenie § 262 Trestného poriadku sa medzičasom nezmenilo, hoci do účinnosti vstúpil zákon o obetiach trestných činov. Pravdou však je, že od roku 2018 je sťažovateľka priamo z titulu zákona (zákon o obetiach trestných činov) považovaná za osobitne zraniteľnú osobu. Uvedený nekonzistentný postup súdu pripisuje ústavný súd zmene zloženia senátu súdu a zmene právneho názoru jeho predsedu.

49. Sťažovateľka bola nepochybne negatívne dotknutá dĺžkou trestného konania, ako psychologicky zraniteľná osoba v dôsledku tvrdeného sexuálneho zneužívania bola ponechaná v stave neistoty príliš dlho. Opakovane bola predvolávaná na súd, a to aj za súčinnosti polície, hoci na to neboli podľa názoru ústavného súdu splnené dôvody, keďže práve chybou súdu nebola včas predvolaná na pojednávanie v septembri 2017. V dôsledku nutnosti opakovania dokazovania sa musela dvakrát dostaviť na súd a vypovedať. Hlavné pojednávanie z marca 2018 uskutočnil okresný súd s dostatočnými opatreniami na to, aby sa minimalizovala možnosť druhotnej viktimizácie sťažovateľky, avšak už samotná skutočnosť, že po takmer desiatich rokoch od podania trestného oznámenia sa sťažovateľka musela opakovane dostaviť na súd a prednášať svoju verziu skutkov, svedčí o zarážajúcom nedostatku efektívnosti súdneho konania. Takýto postup súdov nielenže vystavuje obeť trestných činov proti ľudskej dôstojnosti sekundárnej viktimizácii, ale navyše znižuje (nielen ich) dôveru v súdny systém.

50. Na tomto mieste je potrebné upozorniť, že samotné plynutie času môže negatívne vplyvať na vyšetrovanie, dokonca môže úplne ohroziť akékoľvek vyhliadky na jeho úspech. Uplynutím času dochádza k nezvratnému narušeniu kvality a množstva dostupných dôkazov. Pre oznamovateľov trestnej činnosti, svedkov a poškodených môže zbytočné „naťahovanie“ konania predstavovať predlžovanie ich utrpenia. Dôležitou je aj dôvera verejnosti v dodržiavanie zákona, ktorá sa naruša v prípade dlhého trvania konania, vytvára sa tak zdanie tolerovania protizákonných činov a vytráca sa odstrašujúci prvok trestného konania.

51. Na základe uvedených zistení a záverov ústavný súd konštatuje, že okresný súd aj krajský súd porušili právo sťažovateľky na účinné vyšetrenie podozrení zo sexuálneho zneužívania vyplývajúce z pozitívneho záväzku podľa čl. 3 dohovoru. Vzhľadom na spôsob, akým všeobecné súdy viedli konanie, ústavný súd dospel k záveru, že pri poskytnutí nevyhnutnej ochrany sťažovateľke zlyhali. Pri prezentovanej snahe o dodržanie práva

obvineného na spravodlivé konanie nezohľadnili dostatočne práva a záujmy sťažovateľky vyplývajúce z čl. 3 dohovoru. Rovnaké pochybenia oboch všeobecných súdov vedú ústavný súd aj k záveru o porušení základného práva sťažovateľky na zachovanie ľudskej dôstojnosti podľa čl. 19 ods. 1 ústavy, ktorého obsahom je z hľadiska trestnoprávneho predovšetkým ochrana sexuálnej dôstojnosti nositeľa tohto práva, a preto v tejto časti ústavný súd vyhovel ústavnej sťažnosti (body 1 a 2 výroku tohto nálezu).

52. Ústavný súd sa osobitne zaoberal postupom okresného súdu aj z pohľadu namietaného porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy. Aplikácia čl. 48 ods. 2 ústavy sa neviaže na rozdiel od civilnej časti čl. 6 ods. 1 dohovoru na rozhodovanie súdu o „občianskych právach a záväzkoch“, ide tu o základné právo každého, aby sa „jeho vec“ prejedнала bez zbytočných prietáhov. Ústavný súd je toho názoru, že toto základné právo patrí pri trestnom čine proti ľudskej dôstojnosti poškodenému bez ohľadu na to, či si uplatňuje nárok na náhradu škody.

53. Z už opísaného priebehu konania a záverov ústavného súdu je úplne zjavné, že konanie okresného súdu sa vyznačuje dlhodobou nesústreďenosťou a neefektívnosťou. Nemožno opomenúť ani fakt, že vec nie je doteraz rozhodnutá. Sťažovateľka nestratila status poškodeného tak, ako ho definuje § 46 ods. 1 Trestného poriadku, a hoci si už neuplatňuje proti obvinenému nárok na náhradu škody v podobe peňažnej náhrady, má postavenie strany trestného konania, a preto ústavný súd vyslovil, že okresný súd porušil aj základné právo sťažovateľky podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (bod 1 výroku tohto nálezu).

54. Pokiaľ ide o námietky porušenia čl. 8 dohovoru (právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života), resp. čl. 19 ods. 2 ústavy (základné právo na súkromný a rodinný život), ústavný súd vzhľadom na svoj záver o porušení čl. 3 dohovoru, resp. čl. 19 ods. 1 ústavy nepovažoval za potrebné zaoberať sa vecne námietkami aj z pohľadu týchto článkov. Sťažovateľkine námietky vo vzťahu k jednotlivým označeným právam sú v podstate neodlíšiteľné. Námietku o sekundárnej viktimizácii ako dôsledok dlhotrvajúceho konania preto ústavný súd podriadil pod hlavnú námietku o neúčinnosti vyšetrovania, resp. súdneho konania, a preto v tejto časti ústavnej sťažnosti nevyhovel (bod 6 výroku tohto nálezu).

55. S ohľadom na závery o porušení čl. 3 dohovoru ústavný súd nepovažuje za nevyhnutné osobitne vecne posudzovať ústavnú sťažnosť z hľadiska označeného čl. 13 dohovoru (právo na účinný prostriedok nápravy). Ústavná sťažnosť sa týka primárne neúčinnosti súdneho konania z pohľadu jeho dĺžky, ktorú ústavný súd už vyhodnotil, a preto ani v tejto časti ústavnej sťažnosti nevyhovel (bod 6 výroku tohto nálezu).

IV.

Príkaz vo veci konať a priznanie primeraného finančného zadost'učinenia

56. Podľa § 133 ods. 3 písm. a) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže prikázať, aby ten, kto porušil základné práva a slobody sťažovateľa svojou nečinnosťou, vo veci konal.

57. Ústavný súd v nadväznosti na svoje zistenia prikázal okresnému súdu konať vo veci bez zbytočných prietáhov (bod 3 výroku tohto nálezu). Tento príkaz mu adresoval, hoci o to sťažovateľka výslovne nežiadala, k tomuto rozhodnutiu pristúpil vzhľadom na zistené porušenie práv sťažovateľky a s ohľadom na skutočnosť, že konanie nie je skončené.

58. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

59. Podľa § 123 ods. 2 zákona o ústavnom súde ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, v ústavnej sťažnosti uvedie rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha.

60. Sťažovateľka sa v ústavnej sťažnosti domáha priznania finančného zadosťučinenia v sume 10 000 eur, čo odôvodňuje neprimerane dlhým vystavením traumatizujúcej skutočnosti z neukončeného konania, ktoré ju postihlo v zvlášť zraniteľnom veku. Požadovanú sumu považuje za náhradu nemajetkovej ujmy spôsobenej jej zásahom do základných ľudských práv.

61. Cieľom finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez pokračujúceho porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04). Pri určení výšky primeraného zadosťučinenia zohľadnil ústavný súd svoju judikatúru (napr. I. ÚS 159/2019, I. ÚS 431/2019, III. ÚS 117/2019, II. ÚS 299/2020), judikatúru ESLP (napr. W. proti Slovinsku, D. M. D. proti Rumunsku, č. 23022/13, 3. 10. 2017, M. M. B. proti Slovensku, č. 6318/17, 26. 11. 2019), ako aj skutočnosť, že sťažovateľka mohla dôvodne pociťovať právnu neistotu spôsobenú neúčinným postupom okresného súdu a krajského súdu v takomto druhu konania týkajúcom sa dôležitého aspektu jej osobnosti. Zohľadnil aj to, že opakovane musela prežívať pre ňu bolestivé udalosti počas konania. Do úvahy zobral tiež celkovú dĺžku konania, postoj a správanie sťažovateľky v súdnom konaní, ako aj využitie sťažnosti predsedom súdu (2015). Zohľadnené bolo aj zavinenie obvineného na doterajšej dĺžke konania a zavinenie súdu vo vzťahu k možnostiam urýchliť svoje konanie. Ústavný súd dospel vzhľadom na uvedené k záveru, že primerané finančné zadosťučinenie v tejto veci predstavuje sumu 8 000 eur (bod 4 výroku tohto nálezu). Vo zvyšnej časti návrhu na priznanie finančného zadosťučinenia ústavný súd nevyhovel (bod 6 výroku tohto nálezu).

V.

Trovy konania

62. Ústavný súd priznal sťažovateľke (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania v celkovej sume 567,28 eur.

63. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľky ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (§ 11 ods. 3). Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2020 je v sume 177 eur, v roku 2021 je v sume 181,17 eur a hodnota režijného paušálu je v sume 10,62 eur, resp. v sume 10,87 eur (podľa § 16 ods. 3 uvedenej vyhlášky). Sťažovateľke vznikol nárok na náhradu trov konania za tri úkony právnej služby uskutočnené v roku 2020 a 2021 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti ústavnému súdu, replika).

64. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia sú okresný súd a krajský súd povinné spoločne a nerozdielne uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.